

באר יעקב

שיעורי הגאון האדיר
רבי יעקב גרינוולד שליט"א

ואתחננו תש"פ

יר"ל ע"י
מכון טעם התורה

לתרומות והנצחות הערות והארות
ניתן לשלוח למייל
taamhatoreh@gmail.com

עיצוב ועימוד נ.א. 0533153305

פרשת מטות-מסעי

דין כלים של גר המתגייר והמסתתף

תנאי כפול באומר מעכשיו או על מנת * זמן הקנאת עבר הירדן לבני גד ובני ראובן * טעם רצון בני גד וראובן לקנות הקרקע מיד * דעת האבנ"ז שגר המתגייר אין כליו צריכים טבילה * נטרפה ואחר כך נתעברה * דעת השבט הלוי שהכלים צריכים טבילה בברכה * הטעם שללא נאמר דין טבילת כלים במלחמת סיחון ועוג * חידוש ר"א מטשכנוב שזוכה בכלי של גוי מן ההפקר א"צ טבילה * נכבש העיר ועדיין לא עשו קנין בכלים * חילוק הכלי חמדה בין הפקר ממילא להפקר ע"י הגוי * כלי המחויב טבילה שנתערב בכלים שא"צ טבילה * דין ברכה ונוסח הברכה בזה

ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחווה וגו' ואם לא יעברו ונאחזו בתוכם (לב, כט-ל)

מעכשיו, אלא לכשיתקיים התנאי. אבל באופן שאמר 'מעכשיו', התנאי קיים אף אם לא הכפיל את התנאי, שהרי בתנאי כזה כשמתקיים התנאי חל המעשה משעה שהתנה בתחילה, ולכן לא נאמר בו דיני תנאי של בני גד ובני ראובן.

מקור דברי הרמב"ם הם ברי"ף (גיטין ל: מדפי הרי"ף) שכתב: 'ואף על גב דקיימא לך דבעינן תנאי כפול, הני מילי באם תשמשי ואם לא תשמשי', כענין שנאמר אם יעברו בני גד וגו' ואם לא יעברו, וכדאתקין שמואל בגיטא דשכיב

מפסוקים אלו למדו חז"ל (קידושין סא.). דיני התנאים, שכל תנאי שאינו כבני גד ובני ראובן אינו תנאי. ובמיוחד למדו מכאן דין תנאי כפול, שכל תנאי צריך להיות תנאי כפול, ואם לא אמר אלא צד אחד של התנאי, התנאי בטל והמעשה קיים.

תנאי כפול באומר מעכשיו או על מנת אמנם דעת הרמב"ם (הל' אישות פ"ו הלכה יז) הוא, שלא נאמר דין תנאי כפול, אלא באופן שאמר את התנאי בלשון 'אם', שאז התנאי מעכב את המעשה שלא יחול

א. בגמ' שם (עו.) מבואר דעת רבי מאיר, שהנותן גט לאשתו ואומר לה 'הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים', הרי זה גט אף אם לא נתקיים התנאי, מאחר שלא כפל את התנאי, אבל לדעת חכמים הרי זה תנאי, ולכן 'נתקיים התנאי הרי זה גט, ואם לאו אינו גט'. ופסק הרי"ף כחכמים.

להתנות עמהם תנאי כפול. וגם יש ללמוד מכאן לכל התנאים שאין המעשה מעכשיו, שצריך להתנות תנאי כפול. ומיושב היטב דעת הרי"ף והרמב"ם.

ואכן כן מדויק מאוד בלשון הפסוקים. שבתחילה (פסוק כט) כשדיבר אליהם משה, אמר להם: 'אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד וגו', היינו שרק אחר שיעברו ויקיימו את התנאי אז יתקיים המעשה ויקבלו את ארץ עבר הירדן, ולכן אכן התנה משה בזה תנאי כפול. שוב בקשו בני גד ובני ראובן ממשה (פסוק לא): 'נחננו נעבור חלוצים וגו' ואתנו אחזת נחלתנו מעבר הירדן, היינו שתהיה הנחלה שלנו כבר מעכשיו. ומשה קיבל את בקשתם: 'ויתן להם משה' (פסוק לג), עכשיו עוד לפני שקיימו את התנאי. ע"כ תוכן דברי החזון יחזקאל. ודפח"ח.

עצם הדבר לבאר החילוק בין הלשון שאמר משה ללשון שענו בני גד ובני ראובן, שהוא רצה לתת להם רק אחר הכיבוש, והם רצו לקבל מיד, כבר מבואר בדברי אחד מן הראשונים, והוא הספורנו (פסוק כח), וזה לשונו: 'ויצו משה, צוה שלא יתנו לאלה את ארץ סיחון ועוג אלא אחר שישבו מכיבוש הארץ, כאמרו (פסוק כט) 'ונכבשה הארץ' ואחר תשובו והיתה הארץ הזאת לכם, ולא קודם לכן. והם לא

מרע (גיטין עה:), אבל בעל מנת לא, דקיימא לן (שם עד: קידושין ס:) דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו. עכ"ל.

אולם הראב"ד (בהשגות על הרי"ף שם) השיג על דעה זו, שהרי המקור לדין תנאי כפול הוא כאן בבני גד ובני ראובן, וכאן היה תנאי של 'מעכשיו', כמפורש בפסוק (לג) 'ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון מלך האמורי וגו', הרי שנתן להם את עבר הירדן, עוד לפני שקיימו את התנאי לעבור חלוצים במלחמה, ובכל זאת הוצרך לתנאי כפול. מוכח שגם באופן שאומר מעכשיו צריך תנאי כפול. ומסיק הראב"ד: 'ונראה לי דהאי מימרא לאו דסמכא הוא'.

זמן הקנאת עבר הירדן לבני גד ובני ראובן

אמנם בחזון יחזקאל (גיטין פ"ה ה"ו) כתב ליישב את שיטת הרי"ף והרמב"ם, על פי דיוק הפסוקים בפרשתנו. שאף אמנם שלמעשה נתן להן משה את עבר הירדן עוד טרם שנכנסו לארץ, אך כל זה היה רק אחר כך כשבקשו ממנו בני גד ובני ראובן לעשות כן, ונעתר לבקשתם, אבל מתחילה כשהתנה עמהם את התנאי, היה בדעתו שלא להקנות להם מעכשיו, אלא לאחר שיקיימו את התנאי, ולכן בתחילה הוצרך

ומבאר הרי"ף מה שפסק כן, אף שלומדים מבני גד ובני ראובן שצריך תנאי כפול, מכל מקום זה רק אם היה אומר 'אם תשמשי', אבל מאחר שאמר 'על מנת', ועל מנת הרי הוא כאומר מעכשיו, ובאומר מעכשיו אין צריך להיות תנאי כפול.

ומבאר השם משמואל, על פי הפסוק המבואר בברכת משה רבינו לשבט גד (דברים לג, כא): 'וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון', ומפרש רש"י: 'וירא ראשית לו, ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. כי שם חלקת מחקק, כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה. ספון, אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר (שם לד, ה) ולא ידע איש את קבורתו'. עכ"ל.

מפורש שהטעם שרצו חלק בעבר הירדן, הוא משום ששם הוא חלקת קבורת משה. והטעם שאמרו משום שהיא ארץ מקנה, על כרחך משום שלא רצו להזכיר למשה את קבורתו, שהרי פטירתו מן העולם הוא משום מי מריבה, ולא רצו להזכיר לו את חטאו. וגם עצם הזכרת מיתת משה לאו אורח ארעא הוא.²

מעתה מבאר השם משמואל מה שרצו בני גד ובני ראובן שהארץ תיכנס תיכף לרשותם, שבקבורת משה חלה באמצעותו קדושה וענין אלקי על הארץ הזאת. אך כל זה הוא רק אם בעת חלות הקדושה היא ברשות בעלים, שאז מסתמא חלה גם על בעליו באמצעותה. אבל אם

קבלו זה ואמרו 'נחנו נעבור חלוצים ואתנו אחזת נחלתנו', שתהיה ברשותנו בעת שנעבור את הירדן'. ע"כ. ושוב כתב (בפסוק לג): 'ויתן להם משה, כדי שלא להכנס במחלוקת הסכים משה לדבריהם'. עכ"ל.

הרי מפורש בדברי הספורנו כדברי החזון יחזקאל, שבתחילה רצה משה לתת להם את האחוזיה רק אחר קיום התנאי שיכבשו את הארץ, והם בקשו ממה שיתן להם את הארץ מיד קודם שיקיימו את התנאי, ושוב הסכים עמהם משה. אלא שהחזון יחזקאל הוסיף ליישב לפי זה את שיטת הרי"ף והרמב"ם כאמור.

טעם רצון בני גד וראובן לקנות הקרקע מיד

בשם משמואל (מטות שנת תרע"ח) הביא את דברי הספורנו. וכתב, שיש להבין טעמו של דבר, למה התעקשו בני גד ובני ראובן שתינתן להם הארץ מיד עוד קודם קיום התנאי, וכי היה להם חשש חזרה חס ושלוש. ואם היה להם איזה טעם בזה, למה לא פירשו את הדברים לפני משה, והרי הדבר נראה כהתרסה במשה רבינו, עד שנוצרך משה להסכים כדי שלא להחזיק במחלוקת.

ג. וגם נתכוונו לרמז באמרם שיש להם מקנה רב, שהיה להם קנין בהרב הוא משה, ולא יכלו להפרד ממנו, כפי שפירש הרבי מלובלין ז"ע. או שנתכוונו לרמז לארץ שיש בה קנין, היינו קבורת משה שהוריד התורה שנקראת קנין, ומאחר שמשה לא כהתה עיניו ולא נס ליחה שפירשו שהתורה נשאה דבוקה בו ולא נפרדה ממנו, לכן באמצעות קבורת משה התורה דבוקה בארצם, וזהו 'ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה', היינו שיש בהם התשוקה לקנין הזה והם מוכנים לקנין.

נטרפה, הולד אסור, שהיא וולדה נטרפו, אבל אם נטרפה ואחר כך נתעברה הולד מותר. ומבאר האבני נזר שהטעם הוא, משום שבשעת חלות הטרפות עדיין לא היתה עוברת עמה, ולכן לא חל על העובר שם טרפות. ומזה דייק גם לדבר קדושה שחל על האדם, שאינו נכלל בזה אלא מה שברשותו עכשיו. ולכן גר שנתגייר טבילתו עולה רק על כליו שברשותו עכשיו. עכ"ד.

נטרפה ואחר כך נתעברה

והנה בעצם דברי הגמ' בתמורה שם כבר נתקשו האחרונים (קובץ שיעורים חולין נח. 7; חזון איש יו"ד סי' יד), שלכאורה אף באופן שנטרפה ואחר כך נתעברה, אף שהעובר לא היה קיים בשעה שנטרפה, אבל מכל מקום הרי עכשיו היא טריפה והיא מעוברת, והעובר הוא חלק מהאם⁷, ותיאסר הולד¹.

גם האבני נזר עצמו (יו"ד סי' כג אות א) נתקשה בדבר זה. וכתב שמוכרח

יזכו בהארץ לאחר כך כשמשוה כבר קבור שם, שוב לא תחול עליהם הקדושה, שהרי לא היו הבעלים בעת חלות הקדושה, ובזה אין הקדושה חלה על הבעלים.

דעת האבני"ז שגר המתגייר אין כליו צריכים טבילה

יסוד דבר זה, שאין הקדושה חל על הבעלים, אלא אם הם היו הבעלים בשעת חלות הקדושה, מביא השם משמואל בשם אביו האבני נזר, שפסק בגר שנתגייר וכליו עמו, שאין הכלים צריכים טבילה, ואף שנכנסו עכשיו מרשות גוי לקדושת ישראל, מכל מקום חלות הקדושה שחל עליו על ידי הטבילה חלה גם על הכלים שלו. אבל כלים שקונה לאחר כך צריכים טבילה, שהרי בשעה שנתקדש לא היו ברשותו².

האבני נזר הוכיח את חידושו הנ"ל מדברי הגמ' בתמורה (ל:), שם מבואר שבהמה שנתעברה ואחר כך

ג. דברים אלו שהוסיף השם משמואל בשם האבני נזר, שהכלים שקונה אחר כך צריכים טבילה, יש לעיין מה רצה לומר בזה. שהרי אין שום צד לומר שהטבילה שטובל לשם גירות, יועיל לכלים שיקנה אחר כך כשהוא ישראל גמור. ואף אם לענין טריפה שנתעברה המבואר בסמוך היינו אומרים שהולד טריפה אף אם נתעברה אחר שנטרפה, היינו משום ששם עדיין היא טריפה אף אחר כך כשמתעברת, אבל גר שקנה כלים אחר שגמר לטבול, מהיכי תיתי לומר שיועיל הטבילה שטבל פעם לכלים שיקנה אחר כך.

ד. עיין שם שכתב שהקשו כן לפני הגר"ח מברסק ולא תירץ.

ה. על כל פנים לדעת הסוברים שעובר ירך אמו. ראה מה שכתבנו בזה בבאר יעקב (ח"א פרשת אמור).

ו. ויש להעיר בזה, שבחידושי רבינו משה קזיס (חולין פ"ג סוף ד"ה ולבאר), שכידוע לא היו לפניו ספרי הגמרות, אלא הרי"ף ומפרשיו, אכן כתב בפשיטות שאם עובר ירך אמו בכל אופן הולד אסור, גם אם נטרפה קודם שנתעברה.

מתחילה ברשות גוי, ועכשיו נכנסו לקדושת ישראל מצריכם טבילה.

שוב נשאל בזה השבט הלוי במקום אחר (ח"ו סימן רמה אות ב). וגם שם כתב שודאי הכלים צריכים טבילה, ואף מברכים על טבילה זו. וכתב ששוב מצא בדרכי תשובה (סי' קכ ס"ק ד) שהביא שבחזרי דעה נסתפק בדבר בזה, ותמה על שלא נמצא דין זה בפוסקים, ושלא נתעורר בזה שום מחבר, והניח בצריך עיון. אך לדעתו ודאי חייבים טבילה. וכתב שכן הוא גם בתשורת שי (מהדו"ת סי' קג), שגר שנתגייר צריך להטביל את כל כליו^ז. עכ"ד השבט הלוי^ח.

על כל פנים מבואר שלא עלה בדעתו לומר, שהטבילה של הגר עצמו מועיל גם על הכלים שלו, לפוטרם מן הטבילה, וכסברת האבני נזר. וכן הוא בפשטות, ודברי האבני נזר מחודשים המה.

גם החדרי דעה שנסתפק בדבר זה כמובא מהדרכי תשובה, אין טעמו להקל משום סברת האבני נזר, שהטבילה של הגר עצמו מועלת גם על כליו. שלא עלה בדעתו לומר סברא כזו. אלא כתב מטעם

לומר שכל איסור טריפה הוא מחמת השעה שנטרפה. וכמו איסור נבילה שהאיסור הוא מחמת שעת מיתה, ולכן בשר מן החי אינו מטמא, אף על פי שלא נשחטה, ואין בין בשר הפורש מן החי לבשר הפורש מן הנבלה כלום, מכל מקום רק המיתה הוא שעושה אותו נבילה. הוא הדין בבהמה טריפה, שאין האיסור מה שהיא בהמה שאינה חיה, אלא מה שנטרפה ונעשית טריפה. ולכן אם לא היתה מעוברת בשעת הטריפה אין לפסול את הולד שנתעברה אחר כך.

דעת השבט הלוי שהכלים צריכים טבילה בכרכה

אמנם עצם הדבר שנקט האבני נזר בפשיטות שגר שנתגייר טבילתו מועלת גם על כליו, ואין צריך לטבול את הכלים שברשותו משום כך, הוא חידוש גדול. וראיתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סימן צב אות ב) שנסתפק בדין גר המתגייר, האם צריך לטבול את כליו מחמת שאין לך יוצא מטומאת גוי ונכנס לקדושת ישראל גדול מזה, או שמא אין הכלים צריכים טבילה, שהרי אין כאן מעשה לקיחה. ומצדד שודאי כלים צריכים טבילה, שאין צריך מעשה לקיחה, אלא עצם מה שהין

ז. עיין בתשורת שי (שם) שמצדד, שאף מומר ישראל השב בתשובה וחוזר לדת ישראל, צריך להטביל את כליו.

ח. וראה בתשובות והנהגות (חלק א סימן תמט) שגם הוא מצדד שגר המתגייר צריך להטביל את הכלים שברשותו, אלא שנוטה לומר שאין לברך על הטבילה, מאחר שלא מצינו דין זה מפורש בהלכה. אולם עיין שם שמצייין לכמה אחרונים (שו"ת נזר הקודש יו"ד סי' יז; שו"ת מהר"א הלוי סי' קט) שכתבו כדעת האבני נזר המובא בשם משמואל שגר שנתגייר כליו אין צריכים טבילה. וראה עוד בשו"ת יביע אומר (חלק ז יו"ד סימן ח) מה שכתב בזה.

שלמה יו"ד סי' צז אות ב) הביאו בשם הרה"ק רבי אברהם מטשכנוב, שהעיר שתירוץ זה אינו מספיק אלא לענין הגעלת כלים, אלא שעדיין יש לעיין לענין טבילת כלים, שאין ענינו משום בליעת איסור אלא משום שבא לקדושת ישראל, אם כן למה לא הזהיר בזה במלחמת סיחון ועוג?^ט

חידוש ר"א מטשכנוב שזוכה בכ"י ש'
גוי מן ההפקר א"צ טבילה

ברי ליישב קושיא זו חידש הרה"ק מטשכנוב, שאין כלי צריך טבילה אלא כשבא מיד גוי ליד ישראל, אבל אם מת הנכרי ואחר כך זכה ישראל בכליו, אין הכלי צריך טבילה. לפי זה מובן למה במלחמת סיחון ועוג לא הזהיר על טבילת כלים, שכן בסיחון ועוג הרגו כל נפש, ונשארו כל כליהם הפקר, שהרי לא נשארו יורשין, ולכן אחר כך כשלקחו ישראל את הכלים זכו מן ההפקר, ואין הכלים צריכים טבילה מן התורה, ורק במלחמת מדין ששם החיו את הטף ואת הנשים, אם כן כשמתו אבותם ירשו הם את אביהם, ולכן הוצרך להזהיר על הטבילה, שאף שאחר כך לקחו בני ישראל את הכלים,

אחר, שאולי מכל מקום אינו כמעשה שהיה. וכונתו, שאולי מה שלא מצינו בשום מקום חיוב טבילה על כליו של גר המתגייר, הוא מפני שבאמת גר שנתגייר אין כליו צריכים טבילה, מאחר שאינו ממש כדוגמת המעשה של כלי מדין, ששם הוא המקור לדין טבילת כלים, ושם לא היה גירות, אלא בדרך קנין מלחמה וזכיה מהגויים.

הטעם שלא נאמר דין טבילת כלים
במלחמת סיחון ועוג

הנה, בפרשתנו במלחמת מדין (לא, כא-כג) מפורש דין הגעלת וטבילת כלים. וכבר העיר הרמב"ן (פסוק כג) למה לא הזהיר על ההגעלה כבר במלחמת סיחון ועוג. ותירץ שסיחון ועוד הם ממלכי האמורי, שארצם מנחלת ישראל, ובנחלת ישראל הותר כל שללם גם האיסורים, כמבואר בגמ' (חולין יז.). כתלי דחזירי אשרי להו, אבל מלחמת מדין לא היה לשם נחלה, אלא לנקום בהם, ולכן נהג איסור בכליהם. עכ"ד.

אולם כמה אחרונים (כלי חמדה כי תצא סי' א אות ו; דברי אברהם סי' כג אות ט; לחם

ט. גם דיני טומאה אינו מבואר במלחמת סיחון ועוג, אלא במלחמת מדין. וראיתי לרבי אברהם מהודר בספרו (בפרשתנו) שכתב לבאר הענין, שבמלחמת סיחון ועוג לא השתמשו בכלי זין כלל, והגויים נהרגו על ידי דיבורם ותפילתם של ישראל, ולכן לא הוצרכו לדיני טומאה, ורק במלחמת מדין שכתוב בו (לא, ח) 'ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב', הרי נטמאו בהריגתו, ולכן הוצרכו לדיני טומאה.

י. בספר חדות יעקב (סי' מג) כתב להביא ראיה לחידושו של מהר"א מטשכנוב, מהמשנה (מכשירין פ"ב מ"ה) המונה הרבה חילוקים בעיר שנכרים וישראלים דרים בה, בין רוב ישראל לרוב עכו"ם, ולא נאמר שם החילוק שאם מצא כלי סעודה ברוב ישראל אין צריך לטבול וברוב עכו"ם צריך לטבול. ועל כרחק שגם ברוב עכו"ם אין צריך לטבול, וכסברא הנ"ל, שטבילה הוא רק בבא מיד גוי ליד ישראל, ולא זוכה כלי של גוי מן ההפקר. עיין שם מה שכתב עוד בזה.

נשארו בערים, ואם כן כיון שנצחו ישראל את האנשים, ואחר כך באו וכבשו את הערים, הרי ממילא קנאו את כל הכלים קודם שהרגו את הנשים והטף, נמצא שגם במלחמת סיחון ועוג היה בגדר בא מיד גוי ליד ישראל, מאחר שקנו את הכל בעוד היורשים היו בחיים.

וכתב הכלי חמדה, שמוכרח לומר בדעת ר"א מטשכנוב, שבזה שכבשו את העיר עדיין לא נעשה הכל שלהם, אלא צריך לזכות בכל דבר בפרטות, ומאחר שלא זכו בזה קודם שהרגו את הנשים והטף, נשאר הכל הפקר, ולכן לא הוצרכו הכלים לטבילה.

אך הוא עצמו חולק על זה, ומצדד לומר שכשכובשים עיר בשעת מלחמה, ודאי נעשה הכל שלהם, ואין צריך לעשות קנין בכל דבר בפרטות. ומסיק ו'לא מצאתי מי שיברר הדברים'.

חילוק הכ"י חמדה בין הפקר ממי"א
ל'הפקר ע"י הגוי

עוד כתב הכלי חמדה להגביל את חידושו של מהר"א, שלא נתכוון את חידושו, אלא באופן שמת הנכרי ואין לו יורשין, שנעשה הפקר ממילא, דוקא אז אין צריך טבילה. אבל אם הגוי מפקיר את הכלי וזכה בה הישראל, חייב הכלי בטבילה, שעל כל פנים בא לישראל מכח הגוי.

וההברח לומר כן. שהרי הש"ך (חור"מ סימן קצד ס"ק א) כתב, שכל מטלטלין שקונה הישראל מן הגוי הרי הוא כהפקר, שהרי הישראל אינו קונה אלא במשיכה,

שקנאו אותם בכיבוש מלחמה, מכל מקום הכלים צריכים טבילה.

לפי האמור, יש לומר עוד צד להקל בענין הנ"ל בגר שנתגייר, שאין צריך לטבול את כליו, שאף על פי שהכלים יצאו מרשות גוי לרשות ישראל, מכל מקום הרי הגר שנתגייר הוא כקטן שנולד דמי, והרי הוא כזוכה מן ההפקר, ובזוכה מן ההפקר אין צריך טבילה כאמור. וכן כתב בשו"ת לחם שלמה (שם) בדעת הרה"ק מטשכנוב, אלא שהוא עצמו חולק על היסוד הנ"ל, וסובר שגם כלים של גוים שזכה הישראל מן ההפקר צריכים טבילה.

בעצם הקושיא שהעיר למה לא נאמר דין טבילת כלים במלחמת סיחון ועוג, היה נראה לומר בפשיטות לולי דבריו, שמאחר שמצות טבילת כלים הוא מצוה חדשה שנתחדשה בזמן שנאמרה, לא שייך להקשות למה לא נאמרה מתחילה, שהרי הרבה מצוות ניתנו כל אחד בזמנו. ורק לענין הגעלת כלים, שאינו מצוה בפני עצמו, אלא שעל האיסורים כבר נצטוו קודם לכן בהר סיני, בזה הוקשה לרמב"ן למה לא הוצרכו לדין הגעלה במלחמת סיחון ועוג כדי להכשיר את הכלים. שוב מצאתי שכן כתב בהר צבי (שו"ת יו"ד סי' קט; על התורה בפרשתנו).

נכבש העיר ועדיין לא עשו קנין בכלים **בבלי** חמדה (שם) העיר על דברי הרה"ק מטשכנוב, שמלחמת סיחון ועוג הרי היה חוץ לעריהם, והנשים והטף

שיש לו מתירין מטעם אחר, משום שאין ההיתר בא ממילא, ואינו דומה לנדרים שמצוה לשאול עליהם, וכפי שכתב הש"ך (שם ס"ק ח), גם כן אין הדבר דומה לנידון שלנו לענין טבילת כלים. שהרי טבילת כלים הוא מצוה, ומאחר שמצוה לטבול הרי הוא דבר שיש לו מתירין כמו נדרים, ואינו בטל. עכת"ד.

ברם סברא זו דוחה בשבט הלוי, שאין הדבר דומה לנדרים, שהנדר יש מצוה להתירו, והרי הוא עומד להתיר, ולכן נחשב לדבר שיש לו מתירין, אבל כלי של גוי שנתערב בכלים של ישראל, הרי על זה אנו דנים האם יש כאן מצוה של טבילת כלים, שאם יש רוב כנגדו הרי המצוה בטילה. אך למעשה מצדד השבט הלוי, שיש להחמיר להטביל את התערובת מחמת הטעם הראשון, שגבי הגעלה אינו נחשב ליש לו מתירין מאחר שיש בו הוצאות יתירות, ובטבילה אין הוצאות.

דין ברכה ונופח הברכה בזה
אמנם לענין ברכה יש לעיין האם מברכים על תערובת של כלים, שרוב כלים הם של ישראל וכלי אחד של גוי. ובשבט הלוי כתב שאם טובל את כל התערובת ביחד בודאי יש לברך, שהרי למעשה מחויב להטבילם, מאחר שאין הכלי בטל.

אלא שמסתפק האם מברך על טבילת 'כלי' או 'כלים', שהרי למעשה צריך לטבול את כל הכלים, אך מן הדין אין חייב בטבילה אלא כלי אחד, ומה

אבל מרשות הנכרי יוצא כבר בנתינת הכסף. ואם נאמר שגם בהפקר הנעשה על ידי הגוי פטור הכלי מטבילה, אם כן גם כל קונה מטלטלין מגוי יפטור מטבילה. ועל כרחק צריך לומר כנ"ל, שלא אמר כן מהר"א אלא בהפקר הנעשה ממילא, כגון שמת ואין לו יורשים.

כ"י המחויב טבילה שנתערב
בכלים שא"צ טבילה

בשו"ת שבט הלוי (חלק ד סימן צג) דן בענין כלים המחויבים בטבילה שנתערבו עם כלים שאינם חייבים, מה יעשה לענין הטבילה והברכה. והביא משו"ת תשורת שי (מהדו"ת סי' קד), שפסק בנתערבו מיעוט כלים של גוים ברוב כלים של ישראל הפטורים מטבילה, שחייב להטביל את כל התערובת. ואין הכלים של גוים בטלים ברוב כלים של ישראל, מאחר שיש להם מתירין, ודבר שיש לו מתירין לא בטל.

ומבאר התשורת שי, שאף שבשו"ע (יו"ד סימן קב סעיף ג) נפסק, שכלי שנאסר מחמת בליעת איסור שנתערב בכלים אחרים של היתר, הכלי בטל ברוב, ואף על פי שיש לו מתירין על ידי הגעלה. שם מבואר הטעם ברמ"א, מאחר שצריך להוציא הוצאות יתרות להגעיל את כל הכלים. וטעם זה לא שייך כאן בטבילת כלים, שאין בזה הוצאות, ולכן צריך להטביל את כל הכלים שבתערובת, ואין בזה ביטול ברוב.

עוד כתב התשורת שי, שאף אם נאמר גבי הגעלה הטעם שאינו נחשב לדבר

להטביל את כל התערובת בברכה, אלא שהוא כתב שם בלשונו שיש לברך על טבילת 'כלים'. ואף על פי שרק כלי אחד חייב בטבילה, צריך לומר שמכיון שאחר שנתערבו צריך להטביל את כולם יש לומר 'כלים'."

שטובל את כולם הוא רק מחמת הכלי הזה המעורב בהם. ונוטה יותר לומר על טבילת 'כלי', מאחר שמן הדין רק כלי אחד חייב בטבילה. אולם בדרכי תשובה (יו"ד סי' קכ ס"ק לו) כתב בשם ספר רוח חיים (יו"ד סי' קכב ס"ק א) שכתב גם כן שצריך

יא. נשאלתי, בשנים טובלים כלי, כל אחד טובל כלי אחד, והאחד מברך בשביל שניהם, שהשני יוצא ממנו על ידי שומע כעונה, באיזה נוסח יברך. על טבילת 'כלים', שהרי הברכה הוא על טבילת שתי כלים, או שמא על טבילת 'כלי', שהרי כל אחד אינו טובל אלא כלי אחד. ונראה פשוט שבזה ודאי מברך על טבילת 'כלי', שכן המברך אינו מברך על הטבילה של השומע, אלא הוא מברך על הכלי היחיד שלו, והשני יוצא בברכה זו בשמיעתו כאילו גם הוא היה מברך, וגם הוא אינו טובל אלא כלי אחד.

כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים...

תוכן השיעור על פרשת ואתחנן
שנדפס בספר "באר יעקב"
על התורה חלק א' (תשע"ח)

ואתחנן

שחיטת זר ובעל מום בשבת

דיוק מדברי רש"י שאין הזר שוחט בשבת * האחרונים הדוחים את הראיה מרש"י * דיוק מהגמ' סנהדרין שאסור לכהנות לשחוט בשבת - סברות לחלק בין זרים לנשים * הדלקת המנורה בשבת על ידי זרים ונשים * לשון הרא"ש 'ושוחט ומקטיר בשבת' גבי כהן * שחיטת קרבן פסח על ידי זר בשבת * איש עתי זר בשבת * שחיטה בכהן בעל מום - שחיטה בשבת על ידי כהן בעל מום * מירוק על ידי כהן הדיוט ביום הכפורים * שחיטה על ידי כהן מחוסר בגדים בשבת

טעמו זדאו כי טוב ה'!